Pielęgniarstwo Polskie 2013, 3 (49), 157–161

WIEDZA STUDENTEK PIELĘGNIARSTWA NA TEMAT PROFILAKTYKI RAKA SZYJKI MACICY

STUDENT NURSES' KNOWLEDGE ABOUT THE PREVENTION OF THE CERVICAL CANCER

Anita Szykuła, Józefa Czarnecka[1], Zofia Sienkiewicz[2], Ewa Kobos[2], Andrzej Krupienicz[1]

[1] Zakład Podstaw Pielęgniarstwa
Wydział Nauki o Zdrowiu WUM w Warszawie
[2] Zakład Pielęgniarstwa Społecznego
Wydział Nauki o Zdrowiu WUM w Warszawie

Streszczenie

Wstęp. W Polsce najczęstszym nowotworem narządów płciowych u kobiet jest rak szyjki macicy. Jedną z najprostszych metod wczesnego wykrywania tego nowotworu jest regularne badanie ginekologiczne, z pobraniem wymazu cytologicznego.
Cel pracy. Celem pracy była ocena poziomu wiedzy studentek pielęgniarstwa na temat profilaktyki raka szyjki macicy.
Materiał i metoda. Badanie zostało przeprowadzone w kwietniu 2009 roku wśród 100 studentek pielęgniarstwa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, w przedziale wiekowym 19–24 lata. Jako narzędzie badawcze wykorzystano kwestionariusz własnej konstrukcji, zawierający 16 pytań zamkniętych.
Wyniki i omówienie. Studentki pielęgniarstwa znają znaczenie skrótu HPV (80%). Ponad połowa (59%) wie, że wirus ten przenosi się drogą kontaktów seksualnych, a ryzyko zakażenia nim zwiększa częsta zmiana partnerów seksualnych (93%). Wiedzę na temat badania cytologicznego miało 63% studentek i 44% na temat badania kolposkopowego.
Wnioski. Wiedza na temat profilaktyki raka szyjki macicy jest niewystarczająca, zwłaszcza na I roku pielęgniarstwa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego. Należy popularyzować wiedzę na temat profilaktyki raka szyjki macicy wśród kobiet.

Słowa kluczowe: rak szyjki macicy, profilaktyka, wiedza.

Abstract

Introduction. The most common female genital cancer was cervical cancer. The easiest detective method is gynecological screening with cervical smear test.
Aim of the Study. Objective of this study was to check the knowledge of the nursing students about the prevention of the cervical cancer.
Material and method. Study took place in April 2009. It involved 100 nursing students in the age group of 19–24, all from Medical University of Warsaw. Customized questionnaire of 16 closed questions was used as a research tool.
Results and description. Nursing students know the meaning of the HPV abbreviation (80%). More than half of them (59%) know that the virus is transmitted by sexual intercourse and the large number of sexual partners increases the risk of transmission (93%). 63% of students had knowledge about the cervical smear test and only 44% knew about colposcopy.
Conclusions. Knowledge about the prevention of cervical cancer is insufficient especially amongst firs year nursing students at the Medical University of Warsaw. Knowledge about the prevention of the cervical cancer should be popularized.

Key words: cervical cancer, prophylaxis, knowledge.

Wprowadzenie

W 1990 roku w odpowiedzi na strategię Światowej Organizacji Zdrowia „Zdrowie dla wszystkich w 2000 roku" opracowany został w Polsce Narodowy Program Zdrowia. Obecna jego wersja na lata 2007–2015 zakłada, między innymi, zwrócenie uwagi na profilaktykę i wczesne wykrywanie raka szyjki macicy [1]. W porównaniu z innymi krajami Unii Europejskiej Polska jest krajem, w którym odnotowuje się bardzo dużą umieralność z powodu raka szyjki macicy. Szacuje się, że w Polsce dziennie w wyniku tego nowotworu umiera 5 kobiet [2].

Rak szyjki macicy jest jednym z najlepiej poznanych i zbadanych nowotworów. Dotychczasowa wiedza o przyczynach jego powstawania i leczeniu we wczesnych etapach choroby pozwoliła na stworzenie programu profilaktyki. Z tym przedsięwzięciem wiązane są duże nadzieje co do zmniejszenia śmiertelności. Istotne staje się zatem dotarcie do jak najliczniejszej grupy kobiet w różnym wieku i uświadomienie im, że wykrycie choroby we wczesnych stadiach rozwoju pozwala na całkowite wyleczenie. Zwiększanie świadomości kobiet odnośnie do raka szyjki macicy to dostarczenie wiedzy na temat przyczyn powstawania, czynników ryzyka, pojawiających się objawów choroby, a także kształtowanie umiejętności samokontroli i samoobserwacji własnego organizmu oraz, co najistotniejsze, kształtowanie postawy odpowiedzialności za własne zdrowie i zachowanie

służące profilaktyce pierwotnej oraz wczesnemu wykrywaniu choroby [3].

Bardzo ważną rolę w edukowaniu kobiet na temat profilaktyki i wczesnego wykrywania raka szyjki macicy pełni personel medyczny, świadczący usługi w różnych placówkach ochrony zdrowia. Ważne jest zatem, aby studenci pielęgniarstwa zdobyli odpowiedni poziom wiedzy na ten temat i mogli dzielić się nią z potencjalnymi odbiorcami usług zdrowotnych. Każdy student na etapie kształcenia zawodowego, a także w trakcie realizacji zadań zawodowych powinien weryfikować, aktualizować oraz uzupełniać stan swojej wiedzy w różnych obszarach. Jednym z takich obszarów jest profilaktyka raka szyjki macicy.

Cel pracy

Celem pracy była ocena poziomu wiedzy studentek pielęgniarstwa na temat profilaktyki raka szyjki macicy.

Materiał i metoda

Badanie na temat wiedzy o profilaktyce raka szyjki macicy zostało przeprowadzone wśród studentek pielęgniarstwa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, w przedziale wiekowym 19–24 lata. Badanie przeprowadzono w kwietniu 2009 roku na Wydziale Nauk o Zdrowiu. Jako narzędzie badawcze posłużył kwestionariusz własnej konstrukcji, zawierający 16 pytań zamkniętych, z czego dwa pytania dotyczyły pochodzenia społecznego studentów, a pozostałe ich wiedzy na temat profilaktyki. Badaniem objęto 100 studentek pielęgniarstwa, w tym 50 było na I roku studiów stacjonarnych pierwszego stopnia (licencjackich), a drugie 50 na III roku studiów stacjonarnych, również pierwszego stopnia. Zastosowano losowy dobór próby badawczej.

Wyniki badań

Najwięcej ankietowanych studentek pochodziło ze wsi (59%). Na pytanie o znaczenie skrótu HPV 80% badanych odpowiedziało, że jest to wirus brodawczaka ludzkiego. Więcej danych przedstawiono na rycinie 1.

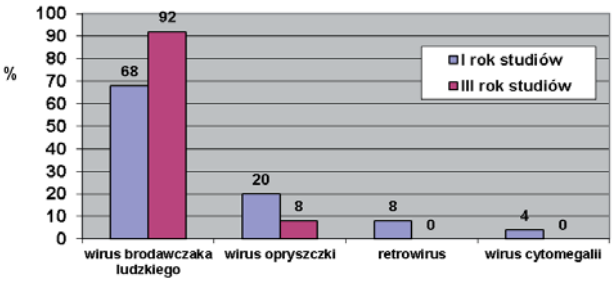

Rycina 1. Znaczenie skrótu HPV.
Figure 1. Meaning of HPV abbreviation.

Zdecydowanie większa grupa studentek z III roku studiów stacjonarnych pierwszego stopnia (92%) niż I roku (68%), wyjaśniła skrót HPV jako wirus brodawczaka ludzkiego. Według 20% studentek I roku i 8% III roku był to wirus opryszczki.

W tabeli 1. uwidoczniono dane dotyczące wiedzy studentek na temat dróg przenoszenia się wirusa HPV oraz narażenia na zakażenie tym wirusem.

Tabela 1. Droga przenoszenia się i narażenia na zakażenie wirusem HPV
Table 1. Way of transmission and exposition to infection with HPV virus

Badane cechy		I rok studiów %	III rok studiów %	Ogółem %
Drogi przenoszenia się wirusa HPV	Stosunki seksualne	54	74	64
	Korzystanie z wspólnej toalety	22	14	18
	Kontakt ze skażoną krwią	22	12	17
	Głębokie pocałunki	2	0	1
Zwiększone narażenie na zakażenie wirusem HPV	Częsta zmiana partnerów seksualnych	86	100	93

W ocenie 64% badanych drogą przenoszenia się wirusa HPV były stosunki seksualne. Zaobserwowana została różnica pomiędzy grupami (I rok – 54%, III – 74%). Studentki wiedziały, że ryzyko zakażenia wirusem zwiększa częsta zmiana partnerów seksualnych (93%).

Według 91% ankietowanych ryzyko infekcji można zmniejszyć stosując prezerwatywy. Różnice w częstości udzielonych odpowiedzi w badanych grupach przedstawiono na rycinie 2.

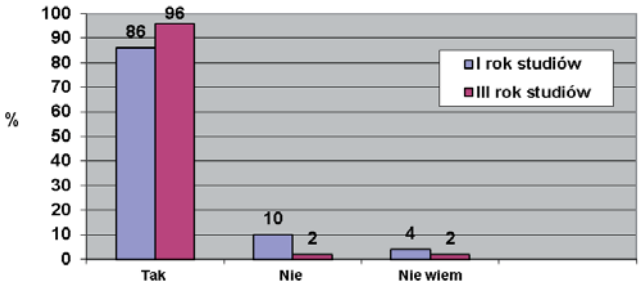

Rycina 2. Stosowanie prezerwatywy podczas stosunków seksualnych zmniejsza ryzyko przeniesienia HPV.
Figure 2. Using condoms during sexual intercourse reduces risk of transmitting HPV.

Zdaniem 96% studentek III roku i 86% I roku stosowanie prezerwatywy podczas stosunków seksualnych skutecznie zapobiega zakażeniu się wirusem HPV. Prze-

ciwnego zdania było 10% studentek I i 2% III roku. Brak wiedzy na ten temat przejawiało 4% badanych I i 2% III roku.

Wyniki badań dotyczące wiedzy studentek na temat szczepień przeciwko wirusowi HPV, jako profilaktyki pierwotnej raka szyjki macicy, obrazuje tabela 2.

Tabela 2. Wczesna profilaktyka HPV
Table 2. Early HPV prevention

Badane cechy	I rok studiów %	III rok studiów %	Ogółem %
Szczepienie p/HPV nie jest obowiązkowe	82	96	89
Szczepienie p/HPV rozpoczyna się w 12–15 r.ż.	40	68	54
Szczepienie p/HPV obejmuje dziewczęta i chłopców	28	54	41
Szczepienie p/HPV wykonuje się w cyklu 0, 2, 6 mies.	48	64	56

O tym, że w Polsce szczepienie przeciwko wirusowi HPV nie jest wpisane do kalendarza szczepień obowiązkowych wiedziało 89% badanych. Niejednoznacznie odpowiadano na pytanie, kiedy najkorzystniej jest wykonać szczepienie, 54% wskazało wiek 12–15 r.ż. Również przy pytaniu, kogo należy szczepić, zdania były podzielone. Ponad połowa studentek III roku i tylko 28% z I roku szczepieniem objęłaby chłopców i dziewczynki. 56% ankietowanych wiedziało jak wygląda prawidłowy cykl szczepień przeciwko HPV.

Dane związane z wiedzą na temat określenia, czym jest badanie cytologiczne jako elementu profilaktyki wtórnej przedstawia rycina 3.

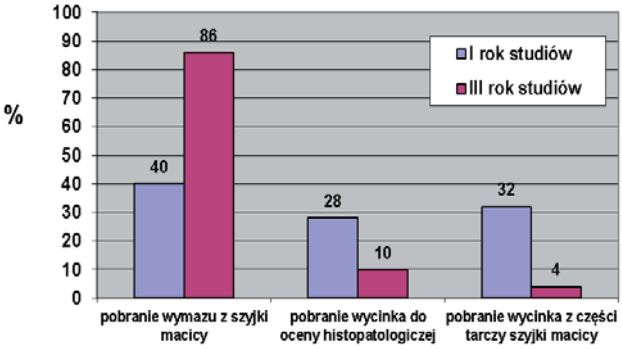

Rycina 3. Określenie badania cytologicznego.
Figure 3. Determining cytological examination.

Na czym polega badanie cytologiczne wiedziało ogółem 63% badanych. Zdecydowanie większa grupa (86%) studentek III roku w porównaniu z I rokiem (40%) stwierdziła, że badanie cytologiczne polega na pobraniu wymazu z szyjki macicy. Znaczna grupa (32%) studentek I roku odpowiedziała, że badanie to polega na pobraniu wycinka z części tarczy szyjki macicy.

Odpowiedzi studentek na temat momentu, w którym należy rozpocząć wykonywanie badań cytologicznych ilustruje tabela 3.

Tabela 3. Kiedy zalecane jest rozpoczęcie badania cytologicznego
Table 3. When it is recommended to start cytological examination

Badane cechy	I rok studiów %	III rok studiów %	Ogółem %
Stany zapalne w obrębie pochwy	66	78	72
Posiadanie wielu partnerów seksualnych	68	92	80
Rozpoczęcie współżycia sksualnego	76	94	85
Obciążenie rodzinne rakiem szyjki macicy	86	88	87

Zdaniem najliczniejszej grupy (94% studentek III i 76% I roku), pierwsze badanie cytologiczne należy wykonać po rozpoczęciu współżycia seksualnego. Mniej liczna grupa (92% studentek III i 68% I roku) odpowiedziała, że takie badanie należy rozpocząć przy posiadaniu wielu partnerów seksualnych. Najmniejsza grupa badanych (78% studentek III i 66% I roku) stwierdziła, że pierwsze badanie cytologiczne należy wykonać, gdy wystąpią stany zapalne pochwy.

Rycina 4. obrazuje różnice w odpowiedziach studentek na temat określenia, czym jest badanie kolposkopowe.

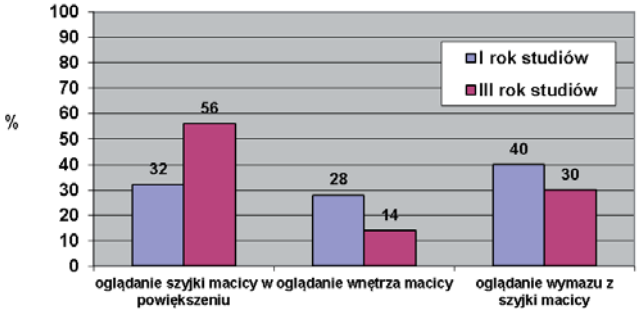

Rycina 4. Określenie badania kolposkopowego.
Figure 4. Determining colposcopy examination.

Ponad połowa (56%) badanych studentek III i 32% I roku określiła badanie kolposkopowe jako oglądanie szyjki macicy w powiększeniu. Znaczna część grupy (40% studentek III i 30% I roku) uważa, że badanie to polega na oglądaniu wymazu z szyjki macicy. Według 28% studentek I i 14% III roku badanie kolposkopowe to oglądanie wnętrza macicy.

Dyskusja

Rak szyjki macicy jest nowotworem dobrze zbadanym. Jego powolny rozwój (oceniany na około 10–20 lat) niewątpliwie zależy od stylu życia. Wiele zachowań prozdrowotnych w przeszłości ma wpływ na występowanie tej choroby w późniejszym wieku, bowiem szczyt zachorowania przypada na 45–50 r.ż. Na działanie czynników ryzyka narażone są kobiety w wieku 20–30 lat. Dlatego powinny być świadome czynników ryzyka i zagrożeń wynikających z nieprawidłowych zachowań zdrowotnych. Popularyzowanie wiedzy na temat raka szyjki macicy wśród kobiet może mieć istotny wpływ na poziom zachowań zdrowotnych [3]. Edukacja zdrowotna powinna być zatem ważnym punktem programu profilaktyki pierwotnej oraz wtórnej.

W Polsce towarzystwa medyczne w rekomendacjach, dotyczących szczepień przeciwko wirusowi HPV jako profilaktyki pierwotnej, zalecają szczepienie dziewcząt w wieku 11–12 lat oraz szczepienie dziewcząt i kobiet w wieku od 13–26 lat. Szczepienia te nie są finansowane przez NFZ, ale znajdują się na liście szczepień zalecanych. Większość krajów Unii Europejskiej wprowadziła już jednak powszechne szczepienie dziewczynek [4].

Jak wykazały badania własne, wiedza na temat profilaktyki raka szyjki macicy jest niewystarczająca, zwłaszcza na I roku pielęgniarstwa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego. Tylko 40% studentek I roku wiedziało kiedy należy wykonać szczepienia profilaktyczne przeciw wirusowi HPV. Ponad połowa badanych (54%) wiedziała jaką drogą przenoszony jest wirus HPV, a ryzyko zakażenia się nim zwiększa częsta zmiana partnerów seksualnych (86%). Studentki III roku pielęgniarstwa posiadały znacznie wyższy poziom wiedzy i były lepiej przygotowane do roli przyszłych edukatorek, a jednak wykazywały braki wiedzy w określeniu na czym polega badanie cytologiczne (86%) i kolposkopowe (56%).

Badania Charążka i Bieńkiewicza wykazały ograniczony poziom wiedzy studentów dwóch uczelni (Uniwersytet Medyczny w Łodzi, Uniwersytet Łódzki) w zakresie profilaktyki raka szyjki macicy. Studentki UM wprawdzie wiedziały więcej na ten temat, ale nie były dostatecznie dobrze przygotowane, by w przyszłości podejmować w tym zakresie działania zawodowe. Tylko 14% ogółu badanych potrafiło prawidłowo wymienić wszystkie czynniki ryzyka. Występowanie raka szyjki macicy z wcześniejszymi infekcjami HPV wiązało 60% badanych, 33% ankietowanych dostrzegło czynnik ryzyka we wczesnym rozpoczęciu życia płciowego, a 46% w dużej liczbie partnerów [5]. Podobne badania, dotyczące studentek Śląskiego Uniwersytetu Medycznego, przeprowadzili Drosdzol i wsp. Wykazali oni, że świadomość, dotycząca raka narządów płciowych jest niewystarczająca. Zasadne jest uzupełnienie programu nauczania w szkołach medycznych o aktualne informacje z zakresu ginekologii onkologicznej [6].

W zakresie profilaktyki wtórnej znaczącą rolę odgrywają przesiewowe badania skriningowe. Są to zorganizowane działania, polegające na wczesnym wykryciu w populacji chorób lub stanów patologicznych za pomocą stosowanych masowo prostych, bezpiecznych i wiarygodnych testów diagnostycznych, wykrywających HPV. Badaniami przesiewowymi należy objąć kobiety po 25. r.ż. [7].

Studentki I i III roku nie potrafiły podać jednoznacznej odpowiedzi na temat diagnostyki profilaktycznej raka szyjki macicy. Wiedzę na temat badania cytologicznego posiadało ogółem 63% studentek, a na temat badania kolposkopowego 44%. Równie często pojawiały się jednak błędne odpowiedzi (badanie cytologiczne 37% i kolposkopowe 56%). Poziom wiedzy w tym przypadku wymaga uzupełnienia. Studentki III roku wypełniły poprawnie całą ankietę i uzyskały średnio 75% poprawnych odpowiedzi. Studentki I roku uzyskały natomiast średnio 56% poprawnych odpowiedzi.

Badania Woźniaka wykazały, że niezależnie od wykształcenia największy odsetek respondentek (ponad 90%) wykonuje badania ginekologiczne. Nieco mniej kobiet poddaje się badaniom cytologicznym, przy czym, w tym wypadku rysuje się tendencja wzrostowa wraz z poziomem wykształcenia [8]. Kobiety posiadające pełną wiedzę na temat raka szyjki macicy mogą eliminować czynniki ryzyka lub je modyfikować, a przestrzegając zasad profilaktyki wtórnej mogą uniknąć zachorowania lub mieć wpływ na to, że choroba zostanie wykryta we wczesnym stadium. Poziom wiedzy ma zatem istotny wpływ na zachowania prozdrowotne. Istnieje wobec tego potrzeba szerszego propagowania informacji o profilaktyce raka szyjki macicy, szczególnie wśród kobiet niebędących pod stałą kontrolą lekarza-ginekologa. Kobiety powinny być informowane o zagrożeniu chorobą nowotworową nie tylko w jednostkach ochrony zdrowia, ale również przez audycje radiowe, telewizyjne, artykuły prasowe oraz inne formy przekazu. Profilaktyka raka szyjki macicy odgrywa bardzo ważną rolę w działaniach mających na celu zmniejszenie zachorowalności oraz śmiertelności z powodu tego nowotworu.

Wnioski

Wiedza na temat profilaktyki raka szyjki macicy była niewystarczająca, zwłaszcza wśród studentów I roku pielęgniarstwa.

Piśmiennictwo

1. Uchwała Nr 90/2007 Rady Ministrów z dnia 15 maja 2007, Narodowy Program Zdrowia na lata 2007- 2015.
2. Zatoński W. Europejski Kodeks Walki z Rakiem. Warszawa: Centrum Onkologii – Instytut; 2007, s. 74-78.
3. Reksa D, Muszyńska A, Grotowska M. Rak szyjki macicy – profilaktyka a świadomość społeczna. Family Medicine & Primary Care Review. 2006;8(3):740-742.

4. Klimek R. Profilaktyczno-terapeutyczne szczepienie przeciwko stanom przedrakowym szyjki macicy. Ginek Prakt. 2007;12(4):36-40.
5. Charążka A, Bieńkiewicz A. Profilaktyka raka szyjki macicy w świadomości studentek. Zdr Publ. 2002;112: 340-344.
6. Drosdzol A, Nowosielski K, Skrzypulec V, et al. Świadomość onkologiczna studentek Śląskiej Akademii Medycznej dotycząca nowotworów żeńskich narządów płciowych. Ann Acad Med. Siles. 2005;59:359-362.
7. Piskorz M, Zielińska A, Józefiak A. Wiedza na temat profilaktyki raka szyjki macicy kobiet uczestniczących w Ogólnopolskim Programie Profilaktyki Raka Szyjki Macicy. Przegląd Ginekologiczno-Położniczy. 2005;5(3):141-143.
8. Woźniak I. Wiedza o schorzeniach nowotworowych narządów kobiecych i postawy kobiet wobec badań profilaktycznych. Problemy Pielęgniarstwa. 2008;16(1,2):136-143.

Adres do korespondencji:
Dr Józefa Czarnecka
ul. Aluzyjna 23F/304
03-149 Warszawa
tel. 663647275
e-mail: j.czarnecka@wp.pl